

Uz pesmu stoji autorova napomena da je pesma objavljena bez intervencija, a nastala je, kao i pesma **Kvalifikovan šarplaninac** — koja iza nje sledi u zbirci KYBERNO — od ukupno sto kodiranih reči i grupa reči. Međutim, u pesmi **Kvalifikovan šarplaninac** vršene su »znatne intervencije«, kako pesnik kaže (umetanje veznika, menjanje sintagmatskih spojeva, promena oblika reči — padežni nastavci i glagolska fleksija, što se, naravno, ne uočava na prvi pogled). Pesma ima tri celine (strofe), a svaka sadrži deset redaka (stihova):

1.	2.	3.
spособnost je igrati odrečacu joj i ukrasti na klinici ali dišem oboleće i hleb zmlja na kalemegdanu ali dišem i volim ne samo u autobusu jesam li lajao kažem i postojim kažem nisam	poljoprivredno kuvam na klinici laje mi okrvavljen u lovu kvalifikovan šarplaninac kada hoće kaže jesam li odumro goliću me diži se volim biti ludožder ja idem na strancu naravno da ga isteram	pod penzijom u lovu trubi na kursu šarplaninac za izvoz u izvozu tek laje mi ali neću žeravci zatim ću truh u evropi da zapalim zmlja pod penzijom govorićemo i hleb ću krvlju

Smisao intervencija koje je vršio u ovoj pesmi Todorović je načelno obrazlagao u tekstu **O pesničkim mašinama**, u odeljku **Pesnička intervencija**. Najpre je ovaj pojam razlučio od pojmove **vanmašinska matematička kreacija** i **pesnička kreacija**, a potom dodao da se pesnička intervencija »ograničava pre svega na izbor jedne varijante mašinskog produkta ili dela varijante, kombinovanje delova raznih varijanata, ubacivanje uspelijsih spojeva reči iz odbačenih varijanata izabranu varijantu, ubacivanje sveza, ponegde novih reči i spojeva koji nisu prošli kroz mašinu, premeštanje i brisanje reči i spojeva, promene gramatičkih oblika i roda reči i eventualno klasiranje u redove (stihove).«²¹ Koji je od postupaka pesničke intervencije primenjen u **Kvalifikovanom šarplanincu** teško je otkriti — treba verovati pesniku da se radi o »znatnim intervencijama« — evidentno je samo to da su iskazi »klasirani u redove (stihove) i da je pesma strofički strukturirana (uslovno značenje reči **strofa**).

Poema **S rezancima svakako** dobijena je, kako stoji u pesnikovoj napomeni uz nju, na digitalnom kompjuteru IBM 360 Računskog centra Matematičkog instituta u Beogradu, 1970. godine. Horizontalne nizove reči i sintagme (uslovno rečeno: **stihove**), oblikovao je kompjuter i na njima nije bilo naknadnih pesnikovih intervencija — pesnik je samo po »vertikalni« segmentovao poemu na celine od po deset stihova, i te celine nazvao je varijantama. Pedeset i devet takvih varijanata (ukupno 590 stihova) objavljeno je u zbirci **ALGOL**²², a varijante broj 2, 3, 6, 30, 32, 41, u ovoj knjizi, objavljene su u prevodu na nemački, odnosno, na engleski jezik (varijante broj 2, 3, 6, 10, 12, i 20).

Slučajni susreti reči, koje je u vezu doveo kompjuter, omogućavaju proširenje njihovih osnovnih značenja, jer se u novoostvarenom kontekstu značenje jedne mora posmatrati na fonu značenja druge, s kojom se našla u vezi (sprezi). Najznačajniji poetski efekat, kako je u navedenom radu zapažao Julijan Kornhauzer, sadržan je u **tački povezivanja reči**, jer kompjuterska pesma »ne poseduje semantičku organizaciju«, ali sadrži svojevrsno »predstavljeni svet: lirske situaciju«.»²³ Osobenost toga predstavljenog sveta, odnosno, lirske situacije, ne razlikuje se mnogo od istih elemenata iz drugih pesama Miroљubа Todorovića, ostvarenih jezikom i u jeziku, ali bez primene računara: razdeljeni, razbijeni ili atomizirani svet našeg doba implicuje istovrsnu »situaciju svesti« — ljudsko biće je mutliplikovano, segmentovano; misao je fragmentizovana, parcelizovana na minimalne jezičke jedinice, na reči i sintagme, na **znake, simbole** ili **signale** našeg vremena (**signum temporis**, rekao je Ljubiša Jocić).

U poemi **S rezancima svakako** ima takvih znakova simbola ili signala: bezmalo da su to sve reči ili sintagme koje je kompjuter — varirajući ih — spajao, ali se u njihovom dekodiranju osećaju i parodijski, ili, blaže rečeno, humorni prizvuci, jer je pesnikov izbor reči, koje će se kao »hrana« naći u ukupnom fondu kompjutera za kombinovanje, uključivao reči sasvim običnih značenja, odnosno, značenja svakodnevnih pa i krajnje nepoetskih pojava, stanja, situacija, što se vidi i iz sledećih varijacija:

23.	30.
S REZANCIMA SVAKAKO NA SLAVJI VAŠ HOBI IZREŽITE OD DAVNINA PREMA TOME UTIČEM U UŠIMA NA ČAIRU NA SLAVJI DA PREDLOŽIM ZA ZIMU MEĐUTIM NA NASIPU PLIVAM IZREŽITE MASNU SUPU ZA SEDENJE OD DAVNINA	ISTOVREMENO UTIČEM NA SLAVJI LETEĆU IZREŽITE SMIRUJE ZA SEDENJE SMIRUJE PREMA TOME VRAČAM SE S REZANCIMA SMIRUJE ZA ZIMU NE ŽELIM PREMA TOME ZALOŽIĆU ZAJEČAR LETOVAĆU OVCĀJI KOTLET SMIRUJE

Pošto slučajni spojevi (susreti) reči u primaocu izazivaju asocijacije, efekti na koje računava ova poezija nužno se tiču čovekovih receptivnih moći i podrazumevaju primaočev — čitaočev angažman. Kompjuterska pesma ostaje **otvorena pesma**, manje saopštava smisao a više ga sugerira —

krajnji smisao ovako oblikovanog artefakta formira se u čitaocu.²⁴

U prvoj navedenoj varijanti ukupno 34 četiri reči klasirano je u deset redaka — stihova; od toga su 10 reči imenice (**rezanci, Slavija, hobi, davnina, uši, Cair, zima, nasip, supa, sedenje**), od kojih se dve javljaju po dva puta (**Slavija, davnina**); upotrebljena su samo četiri glagola (**izrezati, uticati, predložiti, plivati**), a od njih se samo jedan javlja dva puta (**izrežite**); upotrebljen je samo jedan pridev, jedna pridevska zamenica, nekoliko priloga i predloga. Predlozi u ovakvom »kombinovanju« reči imaju poseban značaj: njima se, zapravo, tvori ta nova, poetska sintaksa, tj. oni obezbeđuju onu **tačku povezivanja reči** o kojoj je govorio Kornhauzer. Prema tome, ako bi iz stilematikih razloga trebalo utvrditi odnos između osnovnih i tzv. pomoćnih vrsta reči, u ovoj varijanti (ukoliko je razumevao kao pesmu) ima znatno manje osnovnih (imenica i glagola, ukupno 14) nego ostalih (20), a imenica je čak dvostruko više od glagola (10:4).

ODA RADOSTI

Nikola Guzijan

ONA KNJIGA

Sve je to bilo samo malo drukčije nego što je zapisano zato pomjeri kažiprst ispod teksta su slova drugog jezika

Snio si: u mulju poslije kataklizme tvari te useknjuju, drevni upijač bio si Bog—egzistencija kad rastao si iznenada iz svoje sjenke ne vidjevši se od strašne visine

Ispod tebe tutnji i iznad tebe u haosu uobličava se novo nebo — sjemenka

Zatvorio si knjigu prethodno joj sadržaj izliviš slova jedinog jezika

ODA RADOSTI

Vraća se u život dječak ujutro Iz sna diže svoju dušu — odu radosti

Premjeravaće danas dužinu, visinu, dubinu malih svjetova. Držao ih je dugo u mutnoj svojoj energiji

gdje se od epske navale sklonio; od one materije

Na rubu stolice — rubu pameti mlječni njegov na istoku mozak

POSLIJE OTADŽBINE

Oslušni jezik što deblja otadžbinu mutan naglasak ulični oslušni; ukriva se u postelji. Detinjstvo je kamen pljoštice bačen u mladu vodu. Krugovi su sve veći i razbijaju se o obalu. Na prozoru obdaništa je lutka, lutka od krpe, lutka sa nacrtanim srcem. Progovoriće njen nagon za životom. Njene dvije u glavu zarivene igle. Bez strasti si dok pažljivo liježeš u krevet — gdje tvoja počinje otadžbina pred otvorenim knjigom u kojoj piše to što piše. To što kobajagi čitaš. To što je samo san. Spavaj kad si već tu. Spavaj privremeno.

16. Srba Đorđević: OD LUCIDNOSTI DO MISTIFIKACIJE »Bagdala«, god. XV, br. 170, maj, 1973, str. 15-16.

17. Rade Vojvodić: DUH U MAŠINI, »Izraz«, god. XV, r. 7, 1970, str. 85.

18. Miroљub Todorović: O PESNIČKIM MAŠINAMA, KYBERNO, str. 16-17.

19. Julijan Kornhauzer: STILISTIČKI PRISTUP SIGNALISTIČKOJ POEZIJI, u knjizi: SIGNALIZAM U SVETU, prir. Miodrag B. Sijaković, »Beogradska knjiga«, Beograd, 1984, str. 75-97.

20. Ješa Denegri: loc. cit.

21. Miroљub Todorović: O PESNIČKIM MAŠINAMA, KYBERNO, str. 16.

22. ALGOL se pojavio 1980, ali dve varijante ove pesme (6, 32) objavljene su u prvom broju »Signala« (1970), što će podstaći Ostoju Kisića da ovaj broj označi kao »najveću književno-estetsku atrakciju u našoj socijalističkoj literaturi«. (V. Ostoja Kisić: NAŠA KOMPJUTERSKA POEZIJA, u knjizi NEZVANA AVANGARDA, »Novo delo«, Beograd, 1986, str. 101.)

23. Julijan Kornhauzer: Nav. delo, str. 82.

24. O asocijativnim spojevima reči, u članku IGRA OBLICIMA ILI OBLIK IGRE? (»Književne novine«, br. 641, 4. februar, 1982, str. 10-11), Mila Kostić kaže sledeće: »Kompjuterska signalistička poezija, predstavljena projektima ALGOL, SA REZANCIMA SVAKAKO, PREDLAŽEM NA BALKANU i GOVOR, najočiglednije pokazuje da asocijacija u signalističkom tekstu stoji uvek iznad značenja, da vizuelni, zvučni i intelektualni sadržaji znaka ne daju smisao već samo mogućnost naslućivanja smisla... Ovakvi asocijativni spojevi ukazuju na činjenicu da signalizam i pored opsednutosti egzaktim svetom i njegovim proizvodima zadržava onaj »tradicionalni« ljudski kontekst koji izbija iz naučne i tehnološke teskobe i čini racionalne slike iracionalnim. Slične analogije između simbola savremene tehnologije i simbola drevnih mitskih svetova karakteristične su za veliki deo poezije Miroљubа Todorovića.«